

**БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДА МЕДИА ҚҰРАЛДАРЫН ПАЙДАЛАНУ**

Елеукулова Акнур Дауреновна

a.eleukulova@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті «Педагогика және психология»
мамандығының 1-курс магистранты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – п.ғ.д., профессор Сейітқазы Перизат Байтешқызы

Қазақстандағы заманауи білім беру жүйесі оқу үдерісін жаңғыртуға байланысты үлкен өзгерістерге ұшырады. Үшінші буынның жоғары кәсіптік білім берудің мемлекеттік білім беру стандартын әзірлеу үшін негіз ретінде білімге негізделген оқыту парадигмасынан білім беру субъектілерінің құзыреттілік деңгейіне жетуіне көшуді көздейтін құзыреттілікке негізделген әдіс таңдалды. Қазіргі уақытта кәсіби құзыреттілік ұғымының қарқынды дамуы жүріп жатыр, оның мазмұны, түрлері, қалыптасу кезеңдері анықталуда. Қазіргі заманғы идеялар бойынша кәсіби құзыреттілік – негізгі және арнайы құзыреттіліктердің жиынтығы.

Н.В.Кузьминаның анықтамасындағы кәсіби іс-әрекет – бұл қызмет субъектісінің – осы кәсіп өкілінің сапалық сипаттамасы, оның қазіргі заманғы мазмұнды және кәсіби мәселелерді шешудің заманауи құралдарын меңгеру өлшемімен, оны жүзеге асырудың өнімді жолдарымен анықталады [1]. Педагог-психологтың кәсіби қызметі, мәртебесі мен функционалдық міндеттерінің дамуы педагог-психологтар М.Р.Битьянова, И.В.Дубровина, А.И.Красило, А.П.Новгородцева, Р.С.Немов, Р.В.Овчарова, Е.И.Рогов, Н.В.Самокина, Л.М.Фридман және т.б. еңбектерінде сипатталады.

Психологиялық қызметтің оңтайлы әдісін, білім беру субъектілеріне психологиялық көмек көрсетудің тиімді әдістерін тәжірибеге енгізу педагог-психологтың кәсіби іс-әрекетінде медиа құралдарды қолдануды сөзсіз тудырады. Дегенмен, қазіргі уақытта педагог-психолог қызметінде медиа құралдарды қолдану салалары анықталуда, көп қолданылатындары тек компьютерлік психологиялық тестілеудің ерекшеліктеріне, коррекциялық-дамытудағы компьютерлік ойындардың мүмкіндіктеріне арналған жекелеген жұмыстар, мұғалімдерге виртуалды кеңес беру перспективалары секілді жұмыстар (А.Ф. Веселков, А. Е. Войкунский, Л. Г. Горбунова, Л. П. Гурова, С. С. Кравцов, А. М. Семибратов, В. А. Тарасов, А. Г. Шмелев, Л. Я. Ягодина).

Қоғамды ақпараттандыру – ақпараттық технологиялардың көмегімен адам қызметінің барлық әлеуметтік маңызды түрлерінде жинақтау, сақтау әдістерін қолдануды көздейтін сенімді, жан-жақты және уақытылы білімді неғұрлым толық пайдалануға негізделген қоғам өмірін өзгерту процесі, компьютерлер мен байланыс желілерінің көмегімен ақпаратты өңдеу, беру және ұсыну.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағдарламасында қазіргі ақпараттық технологиялардың шектеуші факторы компьютерлік технология емес, маңызды кәсіби міндеттер қоюға және компьютерлерді тиімді қолдану мен пайдаланудың жаңа бағыттарын табуға қабілетті кадрлар болып табылады. Осыған байланысты ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану саласындағы құзыреттілік мазмұнын (ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілік) дамыту мәселесі өзекті болып отыр. Бұл саладағы алғашқы жұмыстар негізінен негізгі ақпараттық-коммуникациялық құзыретті сипаттауға қатысты жүргізілуде және арнайы ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілікке іс жүзінде әсер етпейді [2].

Соңғы уақытта өзінің кәсіби қызметінде компьютерді сауатты пайдалана алатын мамандарды даярлаудың жаңа нысандары мен әдістерін белсенді іздеу жүріп жатыр.

Педагог-психологтардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру және білім беру жүйесінде ақпараттандыру мен медиа құралдарды қолданудың теориялық мәселелері көптеген ғалымдардың еңбектерінде жасалған. Мысалға:

- мұғалімдердің ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігі тұжырымдамасын теориялық тұрғыдан дамыту және оның мазмұнын анықтау (С.А.Бешенков, А.А. Кузнецов, М.П. Лапчик, Е.А. Ракитина);

- информатика мұғалімдеріне арналған университеттік білім беру әдістерін анықтау (В.П. Беспалько, Я.А. Ваграменко, В.А. Извозчиков, Е.И. Кузнецов, Ю.К. Кузнецов, И.А. Румянцев, Ю.Г. Татур);

- медиа құралдарды пайдалану бойынша пән мұғалімдерін даярлау жүйесін және осы оқытудың мазмұндық жағын өзгерту (А.А.Абукадыров, В.Д. Алексеев, И.Н. Антипов, Ю.С., М.И.Жалдақ, В.М.Заварикин, И.Ю.Морозов, Г.Н.Сериков және т.б.)

Медиа-мәдениеттің дамуы адамзат мәдениетінің ерекше түрі ретінде ақпараттық қоғам, сондай-ақ оның қазіргі заманғы медиа құзыреті кезең – қазіргі білім берудің ең маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Медиа-мәдениет ақпарат құралдары арқылы алынған пайдалануға кез келген адамның саналы қатынасынан көрінеді. Қазақстанда ақпараттық технологияларды дамыту мен пайдалануда үлкен секіріс жасалды. Соңғы бірнеше онжылдықта әлем заманауи ақпарат құралдарын пайдалануда соншалықты озық, өйткені ол толығымен және барлық жерде және бізді қоршап тұрған бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалына толығымен бағынады санамызға, өмір салтымызға әсер етеді.

Білім мазмұны, бір жағынан, қалыптастыруға бағытталған оқушылардың қазіргі білім деңгейіне сәйкес келетін дүние бейнесі және екіншісі – ойлаудың әртүрлі мәдени формаларын меңгеруі мен іс-әрекеті, мәдени және шығармашылыққа қабілетті тұлғаны тәрбиелеу үнемі өзгеріп отыратын қоғамдағы әлеуметтік өзін-өзі анықтау.

Бұл міндеттерді жүзеге асыру университетте біртұтас мәдени-білім беру кеңістігін, білім беру процесінің барлық қатысушылары өзін оның субъектілері ретінде сезінетін және шын мәнінде болатын ерекше атмосфераны құру арқылы жүзеге асырылады; тиісті лауазымдар қарастырылған қатысушыларды жобалық іс-шараларға қосу, ал оқу процесі жобалаудың тікелей объектісіне айналады.

Қазіргі заманғы отандық педагогикада университеттердегі оқу үдерісінің негізінде жатқан әртүрлі тәсілдердің жеткілікті үлкен саны белгілі. Олардың арасында бұрыннан белгілі және қалыптасқан, сонымен қатар салыстырмалы түрде жақында ғана ғылыми айналымға енген жаңалары бар.

Сапаны арттырудың негізгі шарттарының бірі білім беру, біздің ойымызша, мұғалімнің және педагог-психологтың психологиялық-педагогикалық құзыреті. Біліктілік талаптарының бірі білім берудің барлық деңгейлерінің мұғалімдердің, педагог-психологтардың кәсіби құзыреттіліктерінің болуы болып табылады.

Кәсіби құзыреттілік – студенттерді оқыту мен тәрбиелеу процесінде жоғары сапалы нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік беретін мұғалімнің кәсіби, коммуникативті, жеке қасиеттерінің мейлінше барабар, пропорционалды жиынтығы.

Кәсіби құзыреттілікті арттыру педагогтардың кәсіби маңызды тұлғалық қасиеттерін, олардың тұлғалық өсуін, өзіне деген сенімділігін, психоэмоционалдық жағдайының тұрақтылығын тәрбиелеу мен дамыту шараларының тұтас жүйесін қамтиды.

Педагогтың, психологтың кәсіби құзыреттілігінің маңызды сипаты – студентке оның қызметінің басты құндылығы ретінде көңіл бөлуі, сонымен қатар өзін-өзі өзгерту қажеттілігі, оқыту мен тәрбиелеу іс-әрекетінің әдістері, әдіс-тәсілдері, тұлғаның даму заңдылықтарын ескере отырып, оқушыларға әсер ету. Сонымен қатар, біздің ойымызша, мұғалімнің, әсіресе ЖОО оқытушысының тағы бір қажетті құзыреттілігі – оның кәсіби медиақұзыреттілігі, оны А.В. Федоров әртүрлі жастағы аудиторияларда оның медиа-білім беру қызметіне ықпал ететін білім, дағдылар, мотивтер жиынтығы ретінде қарастырылады [3].

Өмірдің әртүрлі салаларына медианың әсер ету ауқымы күн сайын артып келеді. Бұл білім беру жүйесінің алдына жаңа міндеттер қояды, адамнан тек заманауи техникалық құрылғылар туралы білімді және олармен жұмыс істей білуді ғана емес, сонымен қатар ақпараттық материалды іздеу, өңдеу және ұсыну және т. б. білуді, сыни ойлаудың белгілі бір деңгейін (бұқаралық ақпарат құралдарының хабарламаларын түсіндіру, әртүрлі медиа

мәтіндерін түсіну қабілеті), онымен байланысты өзіндік шығармашылық жұмыс дағдыларын талап етеді. Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы көптеген әртүрлі және жоғары сапалы ақпарат беріледі, жеке ақпарат саласында және жалпы қолданыстағы медиа әлемде шарлау мүмкіндігі өте құнды.

Отандық және шетелдік зерттеулерге сүйенсек, оқушы (студент) теледидар бағдарламаларын қарауға немесе компьютерде жұмыс істеуге жұмсайтын уақыты оның мектептегі жұмысына қарағанда ұзағырақ. А.Журин әртүрлі ақпарат көздерінен алынған ақпарат оқу материалынан айырмашылығы бар екенін атап көрсетеді. Медиа құралдар балаларды қызықтыратын бірқатар қасиеттерге ие, эмоционалды боялған, өзекті, түсінуге қолжетімді, жаттауды қажет етпейді және бағаланбайды. Осының барлығы білім көзі ретінде оқушыларға мектептен гөрі тартымды етеді [4].

М.Д.Горячев бұқаралық ақпарат құралдарының студенттерге әсер етуінің өзіндік ерекшеліктері бар екенін, ең алдымен бұл әсердің «ұйымдастырылмаған» екендігін атап өтеді. Қабылдау сипаты сабақтағы ақпаратты қабылдаудан ерекшеленеді. Сонымен қатар, бұқаралық ақпарат құралдары мен коммуникациялар әлеуметтік орта, достар, ата-аналар, мұғалімдер, т.б. арқылы жанама әсер етеді [5].

Бұқаралық ақпарат құралдарының рөлінің объективті өсуі оларды жалпы білім беретін мектептің оқу-тәрбие процесінде пайдалану тәжірибесімен нақты қайшылыққа түседі. Педагогикалық ғылым мен тәжірибеде қазіргі бұқаралық ақпарат құралдарының білім беру мүмкіндіктері, олардың дидактикалық және тәрбиелік әлеуеті жете бағаланбайды, бұл көптеген концепциялардың күрделілігімен және жеткіліксіз дамуымен, осы саладағы мұғалімдердің құзіреттілігінің төмендігімен, мектептердің жеткіліксіз техникалық жабдықталуымен байланысты. Екінші жағынан, бұқаралық ақпарат құралдары мен коммуникациялар бұқаралық ақпарат құралдарын белсенді танымал етуші болып табылады, осылайша өз аудиториясын кеңейтуге, ұсынылатын материалды саралауға, оны әртүрлі топтарға бағыттауға, жеке талғам мен қызығушылықты қанағаттандыруға ұмтылады. Бірақ балалар аудиториясына мұндай әсер ету әрқашан қажетті нәтижеге жете бермейді, өйткені студенттерде жеткілікті әлеуметтік тәжірибе жоқ.

Қазіргі ақпараттық жағдайлар педагог-психологтың тұлғасына, оның кәсіби қасиеттеріне, қызметтері мен оқу-тәрбие процесіндегі рөліне жаңа талаптар қояды. Электрондық ақпарат құралдары өздерінің ерекше сипаттамаларына байланысты белгілі бір дәрежеде педагог-психологтың қызметін модельдеуге қабілетті, бірақ жақын болашақта оған бақылаушы-кеңесші рөлін ғана бере отырып, оны толығымен алмастыра алмайды.

Педагог-психолог ақпараттық-коммуникациялық құралдардың оқу-тәрбие үдерісіне әсерін, үйлестіру, түзету қажеттілігін, қазіргі мектеп оқушыларына бағытталған көптеген ақпарат ағындарын, бұқаралық ақпарат құралдарының білім беру әлеуетін және оны оқу-тәрбие процесіне енгізу қажеттілігін назардан тыс қалдыра алмайды және назардан тыс қалдыруға болмайды. Бүгінгі таңда педагог-психолог білім беру мақсатында қолда бар медиа құралдарын сауатты пайдаланып қана қоймай, белгілі бір ақпараттық ресурстарды өз жұмысына қатыстырып қана қоймай, сонымен қатар өзінің білім беру өнімдерін өз бетінше дамыта білуі, электронды тасымалдаушыларды білім беру кезеңінде де тиімді пайдалана білуі керек деп есептейді. Сабақтарға дайындық және оларды өткізу кезінде, сондай-ақ өз біліктілігін арттыру процесінде. Педагог-психологтың икемділігі, оның іс-әрекетінде заманауи техникалық жетістіктерді өз жұмысында пайдаланудағы шығармашылық белсенділігі, оқу-тәрбие үрдісінде заманауи ақпараттық-коммуникациялық құралдарды табысты пайдаланудың айқындаушы шарттарының бірі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. – Л.: ЛГУ, 1970.
2. Қазақстан Республикасының «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы. 12.12.2017 ж., №827 // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>
3. Федоров А В Терминология медиаобразования // Искусство и образование 2000. №2.

4. Горячев М Д Формирование идейной убежденности старшеклассников средствами массовой информации Автореф дис . канд. пед. наук: 13 00.01 М., 1989.

5. Журич А А Принципы отбора информации СМИ для использования на уроках химии // Химия, методика преподавания. Научно-методический журнал М • Школьная пресса 2005 №7

ӘӨЖ 378.1

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ МҰҒАЛІМ КӘСІБІНІҢ МӘРТЕБЕСІНЕ ҚАТЫСТЫ КӨЗҚАРАСЫН АНЫҚТАУ (Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕҰУ МЫСАЛЫНДА)

Жакенова Камила Бекболатовна

zhakenovakb001@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтік ғылымдар факультеті «Педагогика және психология» мамандығы бойынша 2 курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – PhD докторы Мейркулова Аида Бақытбековна

Кеңес одағының батыры, жазушы Бауыржан Момышұлы айтқандай «Ұстаз - ұлық емес, ұлы қызмет» [1]. Ұстаз – сыйлы және зор құрметке ие мамандықтардың бірі. Мұғалім қашан да болмасын қоғамда үнемі басты орындарда тұрады. Мұғалім мамандығының тарихы ертеден тамыр жайған, болашағы зор мамандық десек те болады. Қазіргі кезде көптеген дамыған елдерде мұғалім мамандығы өте маңызды орындарға ие.

Мұғалім – барлық мамандықтардың анасы, және мұғалімнің жағдайы мен мәртебесі әрқашан басты орындарда болуы керек деп саналады. Қазақстанда «Мұғалім мәртебесі туралы» заң Қазақстан Республикасының президенті Кемелұлы Қасым-Жомарт Тоқаевтың үкімімен 2019 жылы 27-ші желтоқсанда қабылданды [2]. «Мұғалім мәртебесі туралы» заң 21 баптан тұрады. Заң 2021 жылы 1 қыркүйекте қолданысқа енгізілді. Педагог мәртебесі туралы заңда педагогтік әдеп, педагогтің міндеттері, кәсіптік жұмысын қамтамасыз ету және қызметін жүзеге асыру кезіндегі құқықтары және педагогті материалдық қамтамасыз ету құқығы, әлеуметтік кепілдіктер қарастырылған. Яғни заңда мұғалімдердің барлық жағдайы, оның ішінде әлеуметтік, экономикалық, құқықтық, жауапкершілік, әдептік, тәлімгерлік мәселелері қарастырылған.

Жоғарыда айтылғандай, педагог мамандығы ең маңызды мамандықтардың бірі. Сондықтан Қазақстанда педагогика саласына ең көп грант саны бөлінеді. Педагогикалық ғылымдарға 2021 жылы мемлекеттік 8252 грант бөлінді. Бұл дегеніміз, Жаратылыстану ғылымдары мен Ақпараттық-коммуникациялық ғылымдарға бөлінген грант санынан екі есе көп [3]. Елімізде мемлекеттік грантпен қатар 2014 жылдан бастап «Серпін-2050. Мәңгілік ел жастары - индустрияға!» бағдарламасы іске асты. Бағдарламаның мақсаты - еліміздің оңтүстік өңірлерінің (Алматы, Оңтүстік Қазақстан, Жамбыл, Қызылорда, Маңғыстау облыстары) еңбек ресурстары мол, Қазақстанның шығысы, солтүстігі мен батысындағы, еңбек ресурсы тапшы шалғай өңірлерде жастарды оқыту және жұмысқа орналастыру [4]. Осы бағдарлама бойынша 2021 жылы жалпы саны 5107 грант саны бөлінді. Оның ішінде 1277 грант саны педагогикалық ғылымдарға бөлінді [3]. Ағымдағы 2022 жылы ҚР Білім және Ғылым министрлігі қабылдаған шешімі бойынша педагогикалық ғылымдарға 9573 грант бөлінетін болады [5].

Қазіргі таңда педагогикалық білім беру бағдарламаларына интеллектуалды потенциалы жоғары түлектердің келуін қамтамасыз ету мақсатында шектік балды көтеруге шешім қабылданды [6]. Мысалы 2019 жылғы абитуриенттер педагогикалық мамандыққа ҰБТ нәтижесі бойынша 50 балдан 60 балға дейін көтерілген еді [7]. Ал бүгінгі таңда студенттер педагогикалық білім беру бағдарламаларына оқуға түсу үшін ең азы ҰБТ-дан 75 бал жинау керек [6].